

24.6.2014

Dnro 3644/2/13

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

OMA ALOITE VANHUSTEN ULKOILUA KOSKEVASSA ASIASSA

1

ASIA

- - - Lehtiartikkelin mukaan eräässä kunnan muistisairaille tarkoitettussa hoitoyksikössä perittiin siellä asuvalta vanhukselta erityinen maksu vanhuksen ulkoiluttamisesta. Artikkelin mukaan ulkoilutuksen suoritti ulkopuolinen taho. Artikkelin mukaan ulkoilun tällaiseen järjestämiseen syynä oli hoivayksikön henkilökunnan vähäisyys, joka puolestaan johti siihen, ettei henkilökunta ehtinyt ulkoiluttamaan hoidossa olevia vanhuksia. Maksu ulkoiluttamisesta oli lehtiartikkelin mukaan 10 euroa kerralta, kuitenkin enintään 3 kerralta viikossa.

- - -

2

SELVITYS

Artikkelin johdosta pyysin kunnan sosiaalitoimelta selvitystä siitä, onko palvelukodissa hoidettavana olevien henkilöiden ulkoilu järjestetty artikkelissa kuvatulla tavalla ja jos on, mihin tällainen järjestely perustuu. Pyysin sosiaalitoimelta selvitystä myös siitä, mihin ulkoilusta perittävä maksu perustuu ja miten tällaisessa tilanteessa on turvattu niiden vanhusten riittävä ulkoilu, joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia suoriutua puheena olevasta maksusta.

Kunnan sosiaalitoimi antoi selvityspyyntöni johdosta 24.9.2013 päivätyn selvityksen. Selvityksen mukaan palvelukoti on 22-paikkainen tehostetun palveluasumisen yksikkö. Selvityksen mukaan jokaisella palvelukodissa asuvalla vanhuksella on mahdollisuus ulkoilla päivittäin. Selvityksessä kerrotaan, että ”henkilökunta tekee asukkaiden kanssa pieniä kävelylenkkejä päivittäin, myös niiden asukkaiden kanssa, joilla on käytössä pyörätuoli tai kävelyteline.” Selvityksen mukaan asukkaiden ulkoiluja myös ajoittain kirjataan ja tällä varmistetaan se, että jokainen vanhus on päässyt ulkoilemaan.

Selvityksestä ilmenee, että kunnassa eläkeliiton paikallisosasto järjestää vapaaehtoistoimintana vanhusten ulkoilua kahdesti kuukaudessa. Tämä vapaaehtoistoiminta on palvelukodin asukkaille maksutonta.

Selvityksen mukaan ”toisinaan asukkaat ja omaiset ovat toivoneet tämän kaikille tarjolla olevan perusulkoilun lisäksi pidempiä ulkoilulenkkejä. Säätiö tarjoaa maksullisia palveluja. Osa asukkaista ja omaisista on halunnut ostaa tällaista palvelua.”

Sosiaalitoimen mukaan tällainen palvelun osto on verrattavissa yksityisesti järjestettävän ja hankittavan kampaamo- tai jalkojenhoitopalvelujen ostoon.

3 ARVIOINTI

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Keskeinen perusarvo vanhusten hoidossa on ihmisarvon kunnioittaminen. Jokaisella on oltava oikeus arvokkaaseen vanhuuteen ja hyvään kohteluun. Keskeisiä ihmisarvoisia vanhuuden turvaavia ja eettisiä periaatteita ovat mm. itsemääräämisoikeus ja osallisuus. Olen useissa ratkaisuisani katsonut, että vanhusten hoivayksiköissä ikäihmisille on taattava mahdollisuus osallistua erilaisiin aktiviteetteihin oman fyysisen ja psyykkisen kunnan asettamissa rajoissa. Hoidettavana olevilla vanhuksilla on oikeus laadultaan hyvään hoitoon ja huolenpitoon. Erikseen esimerkiksi vanhustalupaikoissa on säädetty siitä mistä eri asioista laadultaan hyvä vanhustenhoito sisältyy.

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (vanhustalupaikolaki) 7 §:n mukaan kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät. Vanhustalupaikolain 13 §:n mukaan kunnan on järjestettävä iäkkäälle henkilölle laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka ovat hänen tarpeisiinsa nähden oikea-aikaisia ja riittäviä.

Vanhustalupaikolain 14 §:n mukaan pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan. Lain 19 §:n mukaan iäkkäälle henkilölle tarjottavia sosiaali- ja terveyspalvelujen on oltava laadukkaita ja niiden on turvattava vanhuksille hyvä hoito ja huolenpito.

Sosiaalihuoltolaissa ja vanhustalupaikolaisuissa ei ole tarkemmin määritelty sitä mitä henkilölle järjestettävät asumispalvelut sisältävät. Kun kysymys on pitkäaikaishoidon järjestämisestä ja kun kysymys on erityistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevasta haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä on korostetusti kiinnitettävä huomiota siihen minkälaisia palveluja ja tukitoimia tai palvelun järjestämiseen välittömästi liittyviä toimintoja tällaisille henkilölle annettava hoito ja huolenpito (tässä tapauksessa asumispalvelut) sisältävät. Vanhustalupaikolaisuissa on erikseen korostettu (14 §) henkilön oikeutta ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen sekä hänen hyvinvointiaan ja terveyttään tai toimintakykyään edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

Näkemykseni mukaan, kun kysymys on pitkäaikaishoitona vanhukselle järjestettävästä autetun asumisen palvelusta (sosiaalihuoltolain tarkoittamasta asumispalvelusta) sisältyvät tähän palvelukokonaisuuteen ne vanhustalupaikolain tarkoittamat kunnan järjestämistä kuuluvat toimenpiteet, jotka tukevat ja edistävät iäkkään henkilön terveyttä ja toimintakykyä. Tällaisia

annettavaan hoidon ja huolenpidon kokonaisuuteen sisältyviä toimenpiteitä ovat mm. hoidettavana olevalle vanhukselle järjestetty mahdollisuus ulkoiluun.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa ei ole tarkemmin määritelty sitä millä perusteilla henkilölle määrättävä maksu asumispalveluista määräytyy. Asiakasmaksulain mukaan asumispalveluja koskeva maksu peritään henkilön maksukyvyn mukaan.

Mielestäni järjestettävää palvelua ei voi kuitenkaan pilkkoa osiin sillä tavoin, että asumispalveluihin oleellisesti sisältyvä toiminto erotettaisiin maksulliseksi lisäpalveluksi. Kun kysymys on sellaisesta toiminnosta, joka oleellisesti liittyy järjestettävän palvelun sisältöön ja vaikuttaa asiakkaan oikeuksiin ja palvelukokonaisuuden laatuun, ei tällaisesta lisätoiminnosta tulisi periä erikseen erityistä asiakasmaksua tai jättää tällaista toimintoa palvelua saavan henkilön itse hankittavaksi ja maksettavaksi.

Saamani selvityksen mukaan kunnan sosiaalitoimi järjestää palvelukodissa kaikille siellä hoidettavaksi otetuille säännöllisesti mahdollisuuden ulkoiluun. Selvityksen mukaan palvelukodissa seurataan asiakaskohtaisesti ulkoilun järjestämistä. Mielestäni tätä on pidettävä hyvänä ja asiakkaan oikeuksia toteuttavana menettelynä.

Selvityksen mukaan nyt kysymyksessä oleva ulkoiluttamispalvelu on omaisten ja palvelukodissa asuvien vanhusten toivoma lisäpalvelu. Kun selvityksen mukaan palvelukodissa asuvat vanhusten oikeudesta ulkoiluun huolehditaan kaikkien vanhusten osalta selvityksessä ilmoitetulla tavalla, ei asia anna aihetta osaltani muuhun kuin, että kiinnitän sosiaalitoimen huomiota edellä sanottuun.

Tiedossani on, että sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla myös asiakasmaksulain uudistus siten, että ensimmäisessä vaiheessa tarkasteltavaksi tulee asumispalveluja koskevien maksusäännösten uudistaminen. Tämän takia lähetän tästä ratkaisustani jäljennöksen myös sosiaali- ja terveysministeriölle. Pidän tärkeänä sitä, että sosiaalihuoltolakia ja asiakasmaksulakia valmistellessa varmistetaan se, että järjestettävät asumispalvelut muodostavat kulloinkin asiakkaana olevan henkilön tarpeiden mukaisen kokonaisuuden. Mielestäni tällöin asuinpalvelujen sisältöä tulee määritellä tarkemmin sosiaalihuoltolaissa ja nämä tarkennukset vastaavalla tavalla ottaa huomioon asiakasmaksusäännöksiä uudistettaessa.

Asia ei anna aihetta muuhun.